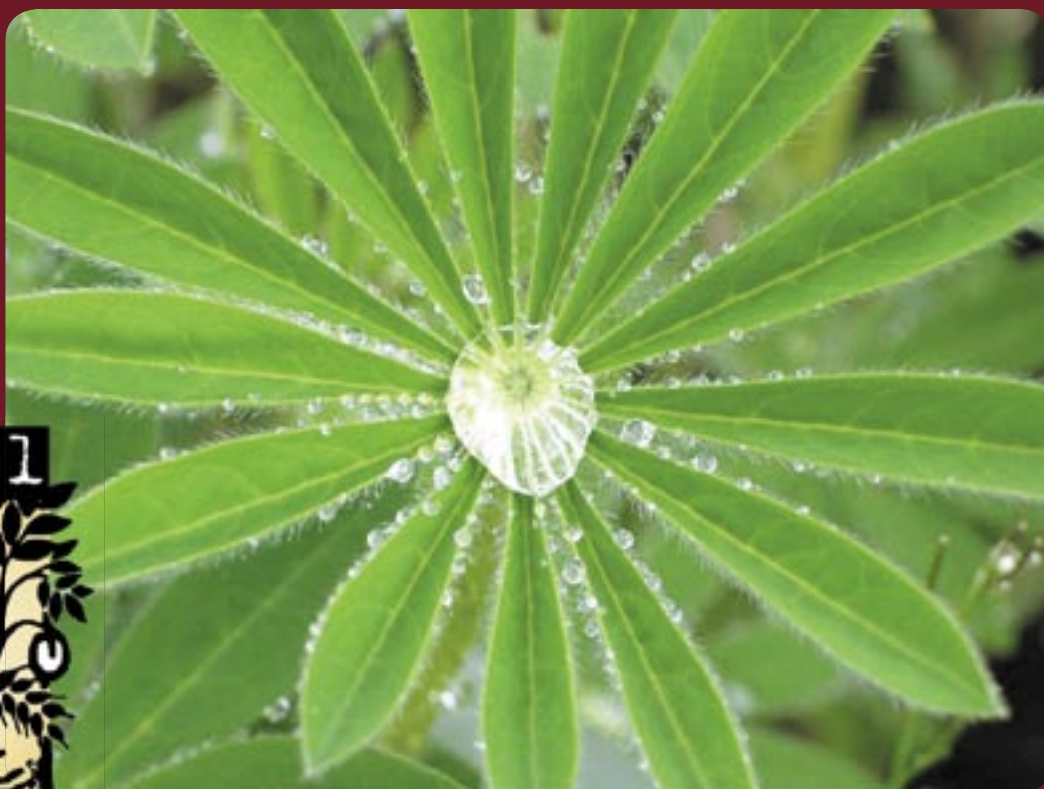

Wervelkrant

- 2,5 euro • maart 2008 • Nr 1

Pleidooi voor schimmels

Lupine, de soja van het Noorden

De health check van het EU-Landbouwbeleid

Eiwit(in)efficiëntie: een uitdaging

Jessie en Pieter van 't Waterbos

colofon

'Wervelkrant 08/1'

is krant 73 in het 18° Werveljaar.

Gedrukt op kringlooppapier, met plantaardige inkt door Drukkerij Wils op 1800 exemplaren.

Alle artikels zijn vrij van intellectuele eigendomsrechten. U mag overnemen als u de bron duidelijk vermeldt en Wervel een exemplaar van uw publicatie toestuurt.

Wilt u meer weten?

U kunt de Wervel-voorstellingsbrochure (in het NL, E, D, F, SP) en de Wervel-folder (NL, E, F, PORT en SP) aanvragen op het secretariaat.

Publicaties

u kunt de lijst vinden op de website of aanvragen op het secretariaat.

Op www.wervel.be kunt u ook van alles nalezen, zeker ook de zeswekelijkse voedselkrant (u kunt erop intekenen).

U kunt ons steunen!

We roepen graag alle mensen, groepen en organisaties op om ons **maandelijks/ jaarlijks een bedrag** - naar eigen draagkracht - te storten.

001-2165388-36 van Wervel.

(internationaal)

IBANCode BE 46-001-2165388-36

BIC/Swift code GEBABEBB

De bijdragen gebruiken we om allerlei projecten te financieren zoals onze campagnes 'Denk globaal, eet lokaal', '(Bio)diversiteit' en 'Soja en alternatieven'.

Wervel is een **project bij Krekelsparen** van Netwerk-Vlaanderen. Het erkenningsnummer is 94/0054.

Aan wie alleen de **Wervelkranten** wil ontvangen, vragen we **minimum 15 euro** (voor organisaties minimum 20 euro), als ondersteuning voor de publicatie- en verzend-

kosten.

Schenkingen en legaten vormen een andere manier om Wervel mee te dragen. U kan Wervel in uw testament laten opnemen voor een legaat of schenking zonder dat uw erfgenamen benadeeld worden. Met een duo-legaat bespaart u op successierechten en laat u Wervel meegenieten van dat belastingvoordeel.

Vooruitgangstraat 333/9 A,
1030 Brussel,
Tel./fax.: 02/ 203 60 29
< info@wervel.be >
www.wervel.be

Verantwoordelijke uitgever :

Jonas Vanreusel

Met de steun van de Vlaamse Regering. De Vlaamse Rege-ring kan niet verantwoordelijk worden gesteld voor de inhoud van deze krant.

Coverfoto: Dauwparels op een lupineblad

Contactpersonen

Basisgroepen

Vlaams-Brabant	Lus Mussche	016/53 26 95	lusmussche@skynet.be
Oost- en West-Vlaanderen	Mieke Roelens	09/380 48 10	mieke.roelens@telenet.be
Antwerpen	Cis Van Eyndhoven	03/664 55 02	m.vaneyndhoven@telenet.be
Limburg	Frans Beckers	089/61 17 62	frans.beckers@zutendaal.be
Brussel	Jonas Van Reusel	0497/43 68 83	jonas.vanreusel@gmail.com

Thema's en campagnes

landbouwbeleid & grond	Bavo Verwimp	014/26 77 34	bavo.verwimp@skynet.be
energiegewassen	Jasper Wouters		jasperwouters2000@hotmail.com
agroforestry	Jeroen Watté	02/ 203 60 29	jeroen@wervel.be
'Denk globaal, eet lokaal'			
& korte keten	Katrien Van Oost	02/203 60 29	katrien@wervel.be
zaadautonomie & gentechologie	Louis De Bruyn	015/3303 53	louis.debruynd@pandora.be
soja	Frederik Claerbout	02/203 60 29	frederik@wervel.be
lokale eiwitvoorziening	Patrick De Ceuster	02/203 60 29	patrick@wervel.be
elektronische voedselkrant	Leen Maes	0476 22 38 69	leenmaes81@hotmail.com
	Dirk Janssen	0486 23 40 27	dirk.janssen1980@gmail.com
WTO & voedselsoevereiniteit	Luc Vankrunkelsven	02/203 60 29	luc@wervel.be
Diversiteit	Patrick De Ceuster	02/203 60 29	patrick@wervel.be

Interculturaliseren: van praktijk naar inter-actie

Katrien Van Oost

(Vooruit, Gent, 26 februari 2008)

In 2007 schreef Wervel een subsidiedossier waarin de link gelegd werd tussen agro- en culturele diversiteit. Hiermee liepen we voor op de vereisten van de Overheid.

Wervel valt als beweging onder het decreet van het sociaal-cultureel volwassenenwerk, dat onder de bevoegdheid valt van de Vlaamse Minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel.

In de decreten vraagt de minister een denkoefening te maken – elk binnen de autonomie van zijn organisatie – hoe zij de komende jaren aandacht willen besteden aan interculturaliteit, hoe zij die aandacht willen concretiseren in hun activiteiten, en hoe zij etnisch-culturele diversiteit in hun bestuur, vrijwilligersploeg en

personeel willen realiseren. Die denkoefening (of de houding ertegenover) zal op zich deel uit maken van de criteria waarop de organisaties worden beoordeeld door een visitatiecommissie en dient neergeschreven in een voortgangsrapport.

Begin 2007 reeds werd een Kennisknooppunt Interculturaliseren opgericht dat specifieke communicatiekanalen opzet om de betrokkenen ondersteuning en begeleiding te geven (www.interculturaliseren.be).

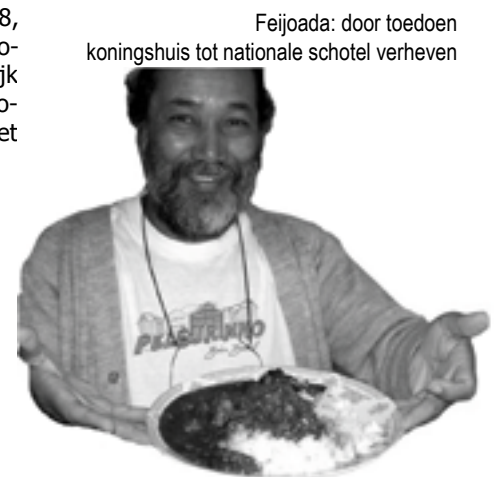
Diversiteit in Vlaanderen is een realiteit, maar volgens de minister moet die diversiteit zich sterker dan ooit weerspiegelen in allerlei initiatieven.

In de workshop 'Interculturaliseren, een proces van verandering' werd ons duidelijk gemaakt dat het formuleren van een heldere

visie op diversiteit en diversiteitsmanagement noodzakelijk is. Diversiteit koppelen aan onze eigen (Wervel-)business is daarbij noodzakelijk. Er moet een veranderingsbereidheid zijn en er wordt gevraagd naar openheid voor 'divers' gedrag en denkwijzen. Werken aan diversiteit is te vergelijken met een bouwwerk: het werk is nooit af.

In de workshop 'Weet wat je SAMEN wil' werden onder coaching van afgevaardigden uit de erkende allochtonenverenigingen handige tips en valkuilen uitgewisseld.

En laat ons af en toe ook maar eens buiten de lijntjes kleuren. Net als bij de pointillistische schilderkunst, waar elk kleurig stipje een plaats heeft in zijn eigenheid en de puntjes samen toch een prachtig schilderij vormen!

De smaak van diversiteit

Exotische keuren is in trek, maar ons landbouwmodel is nog meer dan vroeger gestoeld op monocultuur en een zeer beperkt aantal teelten. Waarom moeten de Latino's hun zwarte bonen allemaal exporteren als die hier ook goed gedijen? Wist je dat er ook tropische vruchten zijn die winterhard zijn, zoals de pawpaw?

Sinds 2008 is Wervel 'manager van diversiteit'. Net zoals een verscheidenheid aan bedrijven of een mengeling van teelten duurzaamheid verhogen, is ook culturele diversiteit een meerwaarde voor de samenleving.

We laten nieuwe Vlamingen aan het woord over hun visie op landbouw en voeding. Op lokale activiteiten, in een boek, op enkele studiedagen, laten we iedereen proeven van diversiteit. Een eerste diversiteitsdag zal in Limburg plaats vinden, na de zomer.

De nieuwe Braziliaanse stagiaire bij Wervel in 2008, vertelde ons dat de slavenmaaltijd feijoada, een bonenschotel met varkensspootjes en –oortjes, eigenlijk door toedoen van het Belgisch koningshuis tot nationale schotel werd verheven en daarmee zette zij het culturele debat over bonen en vlees meteen in!

"Eén ding is zeker: er is geen weg terug!"

De redactie

De health check van het EU-Landbouwbeleid

De Europese Commissie maakte eind 2007 een aantal aanpassingen aan het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) bekend, de zogenaamde health check. Nu loopt een zes maand durende overlegperiode, waarna (voorjaar 2008) de Commissie met wetsvoorstellen voor de dag zal komen. Bedoeling is dat die tegen eind 2008 door de ministers van Landbouw worden goedgekeurd en dan onmiddellijk in werking kunnen treden. Het debat over de health check is gekoppeld aan het debat over de herziening van het Europese landbouwbudget na 2013.

Mariann Fischer Boel, Europees commissaris voor Landbouw en Plattelandsontwikkeling, ziet het zo: 'Betekent de uitvoering van een gezondheidscontrole dat de patiënt ziek is? Zeker niet: waar ik vandaan kom, is het perfect normaal dat je als kerngezond mens naar een dokter stapt om na te gaan of je iets aan je gedrag moet veranderen om in goede conditie te blijven. Precies om dezelfde reden moeten wij nadenken over de vraag of het GLB moet worden aangepast om goed te blijven functioneren in een Unie met 27 lidstaten en in een snel evoluerende wereld. De veranderingen die ik voorstel, zullen echt merkbaar zijn voor zowel de landbouwer en de consument, als de belastingbetaler.'

Wervel reageert eerst algemeen

Om te beginnen wijzen we graag op de noodzaak van een coherent landbouwbeleid voor de Europese regio. Dat zal nog flink wat pleidooien vergen omdat het niet compatibel is met de beperkingen die door de Wereldhandelsorganisatie (WTO) worden opgelegd.

Vanaf 2013 zou in de EU een interne markt moeten bestaan die in de 'gunstige' regio's garandeert dat het prijsniveau van de verschillende landbouwproducten overeenstemt met de productiekost inclusief arbeid. De landbouw in die regio's heeft dan geen behoefte meer aan inkomensondersteunende maatregelen – of dus subsidies. Dat wordt slechts mogelijk als een flexibel intern systeem van productiebeheersing met flexibele importbeperkende maatregelen kan worden gecombineerd.

Inkomensondersteuning kan in de minder bevoorrechte gebieden blijven bestaan als aangetoond wordt dat ze maatschappelijke meerwaarde realiseert. Dat kan door behoud van tewerkstelling op het platteland (bijvoorbeeld in de nieuwe lidstaten), of doordat ze de landbouw ondersteunt als motor van plattelandsontwikkeling, doordat ze bijdraagt aan meerwaarde voor landschap en milieu, biodiversiteit, ...

Met het oog op die ondersteuning heeft het geen zin om nog onderscheid te maken tus-

sen de eerste pijler (het traditionele markt- en prijsbeleid) en de tweede pijler (steun voor plattelandsontwikkeling) van het landbouwbeleid. Ook landbouwers in de 'gunstige' regio's komen in aanmerking voor onder-

Op nog langere termijn is het mogelijk dat een eenvoudige internalisering van de externe kosten volstaat als maatregel om de verdere ontwikkeling van duurzame landbouw te sturen. Ook dat voorstel dient verder onderzocht te worden.

Wervel reageert op de health check-communicatie van de Europese Commissie

Zolang we niet beschikken over de beleidsinstrumenten importheffingen en productiebeheersing, zoals nu het geval is, is het niet mogelijk om een coherent en duurzaam landbouwbeleid te ontwikkelen!

We zijn het eens met de Commissie dat het in de toekomst moeilijk zal worden de **inkomenssteun** te rechtvaardigen als die gekop-

steuning, maar alleen als ze groene of sociale diensten leveren: als betaling voor hun diensten dus, niet als subsidies. In onze hypothese kan het huidige landbouwbudget dalen omdat een deel van de inkomenssteun overbodig wordt. We vragen dat de Europese Commissie en de lidstaten dat voorstel grondig onderzoeken.

peld blijft aan historische referenties. Bovendien trekken wij, vanuit de vaststelling dat de ontkoppelde premierechten verhandelbaar zijn, de legitimiteit ervan nog meer in twijfel. We vragen de Commissie daarom ook de koppeling van de inkomenssteun aan de historische referenties geleidelijk af te bouwen en de verhandelbaarheid ervan onmogelijk te

maken. De health check biedt de gelegenheid bij uitstap om daarvoor een tijds kader vast te leggen.

Het is niet mogelijk om meer voorwaarden op te leggen aan landbouwers in het kader van **cross-compliance** (randvoorwaarden waaraan landbouwers moeten voldoen voor het verkrijgen van de volledige (inkomens)steun), zonder dat daarvoor extra middelen worden toegekend. De voorwaarden die in de cross-compliance worden opgesteld, kunnen niet verder gaan dan wat een 'goede huisvader of -moeder' in de gegeven economische context kan realiseren. Extra voorwaarden dienen extra vergoed te worden in het kader van de tweede pijler.

We vragen de Commissie de cross-compliance te evalueren, na te gaan of er coherentie is met het milieubeleid en te bekijken of er andere mogelijkheden zijn om een meer coherent beleid te ontwikkelen met het oog op duurzaamheid.

Net als de Commissie erkennen we dat **gedeeltelijk gekoppelde steun**, voorlopig althans, nuttig kan blijven in regio's met een beperkte productie, die echter vanuit economisch of milieuoogpunt van groot belang is, zoals zoogkoeien in extensieve rundvleesproductiegebieden. De vraag blijft of, in hoeverre en hoe lang gedeeltelijk gekoppelde steun moet blijven. Het antwoord daarop is volgens ons volledig afhankelijk van de introductie van nieuwe maatregelen (bij voorkeur in de tweede pijler) die de negatieve effecten van verdere ontkoppeling kunnen opvangen.

In de mededeling van de Commissie is nergens sprake van een sterke stimulans voor een significante **hogere autonomie voor lokale eiwitten** voor de diervoeding. We vragen dat daarvoor een specifiek voorstel wordt ontwikkeld.

We verwelkomen het voorstel van de Commissie om de **hoogste bedragen** van de directe inkomenssteun te verminderen. Die afbouw gaat echter bij lange na niet ver genoeg. De afbouw dient ook gekoppeld te zijn aan de tewerkstelling op de betrokken landbouwbedrijven.

De subsidies die op die manier vrijkomen, dienen te worden gebruikt in de tweede pijler.

De Commissie staart zich blind op de huidige hoge prijzen. Het is trouwens kortzichtig ervan uit te gaan dat die prijzen stand zullen houden en daar structurele beleidsmaatregelen op te baseren. Daarom zijn we, in tegenstelling tot de Commissie, van mening dat de bestaande **interventiemechanismen** behouden moeten blijven om meer interne marktstabiliteit te garanderen. Dat kan door garantie van een minimale prijs als die niet gebruikt wordt om structurele overschotten in de hand te werken.

Als alternatief voor het huidige **melkquotum-systeem** pleiten we voor een flexibel mechanisme voor productiebeheersing waarbij de productierechten niet verhandeld kunnen worden. Dat mechanisme moet stimulansen bevatten die aanzetten tot een duurzamere productie en aansturen op een goede spreiding van de productie in de EU. Een verhoging van

de productierechten is mogelijk als er tegen kostprijs kan worden geproduceerd.

Net als de Commissie zijn we van oordeel dat de **braakleggingsregeling** permanent kan worden afgeschaft als daar compensatiemaatregelen binnen de tweede pijler tegenover staan de milieuvoordelen (meer biodiversiteit, minder erosie, betere bodembedekking,...) van de huidige regeling garanderen.

In de gegeven context – zonder stabiele prijzen op de interne markt – is het niet mogelijk om globaal minder middelen te voorzien voor inkomensondersteuning. Dus kunnen die middelen ook niet (**via modulatie**) naar de tweede pijler overgeheveld worden. Voor de versterking van de tweede pijler moeten er dus extra middelen worden voorzien. We vragen de Commissie wel dringend om een goede onderbouwing van de **directe inkomenssteun** en om duidelijke criteria voor meetbaarheid van de argumenten die de steun moeten legitimeren. Zonder deze legitimatie kan de inkomenssteun terecht worden beschouwd als handelsverstoring.

De vraag naar de toekomst van het **Europese landbouwbudget** na 2013 is dezelfde als die naar het te voeren landbouwbeleid. Als het huidige beleid na 2013 in grote lijnen wordt verder gezet, kunnen de middelen niet verminderd worden. In ons voorstel – zie algemeen punt vooraan – is dat wel mogelijk!

Themagroep Landbouwbeleid van Wervel

IN MEMORIAM

Alice Dams, één van de Wervel-pioniers, is gestorven. Ze heeft lang en gelukkig geleefd. Langer dan de moderne geneeskunde het voor mogelijk had gehouden, wat ze toeschreef aan haar zuivere, 'hele' voeding. Gelukiger dan het geluk dat haar toegemeten was, omdat ze dat heeft gedeeld met velen rondom haar.

Een en ander kunnen we nog nalezen in het boek Rode bessen dat ze een paar jaar geleden, op vraag van velen, heeft geschreven. We hebben nog enkele exemplaren van dat boek beschikbaar.

Lupine, de soja van het Noorden

Patrick De Ceuster

De stijgende graanprijs van de laatste jaren mag dan een zegen zijn voor de akkerbouwer, er zijn ook nadelen aan verbonden.

In het Zuiden, waar dikwijls meer dan de helft van het inkomen aan voeding wordt besteed, wordt basisvoeding nog duurder dan ze al was. In het Noorden geraken 'nieuwe' teelten als lupinen niet in de teeltplannen omdat graan een zekere en gekende teelt is die nu ook goed opbrengt. Ook waar boeren hun suikerbietenquotum verliezen, is het niet evident om tegen de huidige marktprijzen lupinen te promoten. Meer dan ooit blijkt het noodzakelijk om innovatieve eiwitgewassen te kunnen promoten als menselijke voeding en niet enkel als goedkoop veevoeder.

(Belgische) wet voorzien van een voetnoot die toelaat die zoete variëteiten in gebak te verwerken. Tegelijkertijd werd maanzaad door die wetwijziging ook uit de illegaliteit gehaald. Tussen 1997 en 2000 waren alle maanzaadpistoleetjes immers in strijd met de wetgeving. De tremoços bij de Portugese kruidenier zitten momenteel in datzelfde schuifje. Ga ze dus incognito kopen, tenzij je kunt bewijzen dat je ze in gebak gaat verwerken...

Lupinen hebben heel wat meer in petto dan wafeltjes en koekjes. In Duitsland is er bijvoorbeeld een ijsje op basis van koolzaadolie en lupineproteïne. "LuRa aktiv" is daarmee een volledig lokaal product en energetisch zeer efficiënt.

Een lupine-safoer veld

Maar bij kemp ligt dat toch weer anders. Daar moet je tevreden zijn met 1,5 à 2,5 ton per hectare en een eiwitgehalte van 25%, maar onkruidbestrijding is voor de meeste variëteiten overbodig vanwege de snelle groei. Bovendien levert kemp niet alleen zaad, maar ook vezels en scheven, producten die de dag van vandaag goed in de markt liggen. Zo is er een stijgende vraag vanuit de ecologische bouw en de auto-industrie. De scheven of de gehakselde plant kunnen ook op het gemiddelde bedrijf ingezet worden als stalstro, als mestverbeteraar of als veevoeder. Twee Vlaamse melkveehouders experimenteerden al met perskoek en met gehele-plantsilage (GPS). Beiden ondervonden positieve effecten op de gezondheid van de dieren, die trouwens met de vier poten op de grond bleven. Maar ook voor kemp ontbreekt in België nog de juridische basis om de veilige variëteiten die in Europa worden geteeld, te verwerken in menselijke voeding.

We sturen alvast een lijvig dossier over kemp en zoete lupine naar de minister van Volksgezondheid.

Zoete lupine: Lupine-ijs

Wij zien lupinen nog het liefst door de eindgebruiker zelf verwerkt in de maaltijd, zoals kikkererwten of hardgekookt ei. Met eitjes overdrijven we liever niet wegens de cholesterol, lupine daarentegen werkt cholesterolverlagend. Lupine is niet de enige lokale eiwitbron. Wetenschappelijke studies tonen aan dat bij lupine de proteïnen en bij kemp de vetten het cholesterolniveau in het bloed significant doet dalen.

*

Teelttechnisch is kemp interessanter dan lupine. Lupine kent hoge opbrengsten per hectare (2 tot 5 ton) en een hoog eiwitgehalte (40-45%). Het is de meest efficiënte N²-vastlegger voor onze streken. Maar onkruidbestrijding blijft een moeilijke zaak. Weinig van de gangbare erkende sproeimiddelen zijn geschikt voor de teelt en de mechanische onkruidbestrijding in lupine- of mengteelt met huttentut of saffloer staat nog niet op punt. Om die zaken op punt te zetten stapt Wervel dit jaar mee in een onderzoeksproject aan de hogeschool van Gent.

Lupinen bevatten bijna dubbel zoveel eiwit als erwten, hebben een mooie kleur en goede emulgerende eigenschappen. Maar **lupinen mogen bij wet niet in de menselijke voeding gebruikt worden** wegens de toxische alkaloiden die ze bevatten. Mensen die zelf aan de slag willen met lupinen, doen er dan ook goed aan om niet zomaar de lupinen uit de tuin te verwerken! De sierlupinen smaken trouwens zeer bitter.

De laatste jaren is er veel veredelingswerk gedaan: er zijn al veel zoete variëteiten van lupinen verkrijgbaar. Die bevatten minder dan 200 mg alkaloiden per kg. In 2000 werd de

“Mensen die zelf aan de slag willen met lupinen, doen er goed aan om niet zomaar de lupinen uit de tuin te verwerken!”

Massale reactie inzake soja op de radio-website van Peeters en Pichal

Omdat Wervel al 17 jaar op dezelfde sojanagel klopt, worden we de laatste tijd hoe langer hoe meer gevraagd in praatprogramma's. Op 14 november was dat op Radio Vlaanderen Internationaal, op 26 november in het 'Vrije woord' op Radio 1, op zaterdag 5 januari 2008 een Trio-uurtje bij Trio van Radio Klara, op 9 januari bij Peeters & Pichal op Radio 1, op 27 januari op Braambos. De meeste programma's zijn nog te beluisteren via de diverse websites van de radio's. Telkens ging het over 'soja en alternatieven'. Hetzelfde herhaalt zich februari-maart in Brazilië bij de Braziliaanse versie van Dageraad over de akkers: Aurora no campo. Soja diferente.

Bij Peeters & Pichal was er een bijzonderheid, namelijk dat luisteraars hun mening kwijt konden via de website. Vooral boeren discussieerden onderling over de mogelijkheden en onmogelijkheden om soja te vervangen door eigen eiwitten. We laten je even meegenieten... Onze excuses als het voor de doorsneeconsument soms wat te technisch is, maar de Wervelkrant gaat nu ook eenmaal naar heel wat boeren. Ieder zijn specialiteit. Blijf niet hangen bij technische details die je niet snapt. Het gaat ons om de interessante dialoog tussen Vlaamse boeren die alternatieven uitproberen. Consumenten kunnen er alleszins heel wat van opsteken. Pionieren is niet altijd simpel of evident.

soja- **Peter Snoeck** - 09 januari 08 09:59

Al van in de lagere school heb ik geleerd dat varkens, net als mensen omnivoren (alleseters) zijn. Nu is het door Europa bij wet verboden om eiwit uit dierlijke bronnen te voeren aan dieren bestemd voor menselijke consumptie, wat uiteindelijk absurd is. Er is een ander alternatief, namelijk een grote hoeveelheid dierlijk eiwit beschikbaar uit dierlijk eiwit, nl. slachtafval, zelfs 'gedestrueerde' kadavers, kunnen na behandeling een serieuze eiwitbron betekenen. Maar spijtig genoeg beslist Europa daar anders over.

Peter Snoeck van Hoeveslagerij Rooigemvallei

soja- **Kiebooms** - 09 januari 08 10:07

U spreekt over soja. Ik eet graag een paardenbiefstuk. Ik koop die bij dezelfde beenhouwer. Nu, de laatste tijd smaakt mijn steak niet meer. Ik proef echt vis. Kan dat? U mag gerust eens bellen.

soja- **Jef** - 09 januari 08 10:55

In het interview wordt gesteld dat de Vlaamse landbouw minder soja moet importeren. Daar kan ik mee leven, maar dan komt het vervolg: dat dit samenhangt met maïs. Dat is niet specifiek met maïs, maar met eender welk energierijk en eiwitarm product. Bij de voeding van melkvee wordt er getracht het aanbod van eiwit en energie in evenwicht te krijgen, om een zeer hoge stikstofuitstoot te vermijden. Dus: ook met grasklaver zal dus nog maïs nodig zijn.

Verder: Vlaamse landbouwers worden door de overheid bijna gedwongen om maïs te telen. In het mestdecreet van december 2006 staat dat minimum 45% van de teeltoppervlakte van het bedrijf uit maïs of een energievoeder moet bestaan. Anders moet je meer grond hebben omdat er, zoals eerder gezegd, meer nitraat in de mest zit. Je kan dat echter oplossen door op minder dan 45% oppervlakte maïs te telen, maar dan moet je bietenpulp aankopen. Dat product is de laatste jaren echter zeer duur geworden, en nu er weer een fabriek gesloten is (Iscal Sugar in Veurne), verdwijnt weer 1/3 van de bieten die hier geleverd werden. De pulpprijs zal dus nog harder stijgen. Zoals u ziet, is het een zeer ingewikkeld verhaal dat niet op 1-2-3 op te lossen is.

soja- **Nand Van Laer** - 09 januari 08 11:21

Natuurpunt heeft zelf zo'n 700 Gallowayrunders die in Vlaamse natuurgebieden gras, kruiden en bloemen eten. Deze van oorsprong Schotse runders krijgen geen granen bijgevoerd, alleen in de winter krijgen ze wat hooi uit diezelfde natuurgebieden. Het voordeel van uitsluitend groenvoeding is dat het vlees (in feite het vet) van deze dieren veel meer omega-3-vetzuren bevat. Graanvoeding daarentegen levert vooral omega-6 op. Als je dus geen soja- of maïsgevoerd vlees wenst en bovendien vlees met de beste vetten, dan zit je bij Natuurpunt aan het juiste adres. Zij werken samen met Veeakker en zo'n 30 natuurvoedingswinkels waar je dit vlees kunt bestellen.

soja- **Jef** - 09 januari 08 16:20

Galloway, oorsprong Schots, en voor de rest zijn het allemaal exoten zus, exoten zo, maar dan zelf met exoten werken voor de begrazing? Ik heb er mijn vragen bij: waarom dan geen eigen Belgische rassen, zoals bijvoorbeeld Oost-Vlaams roodbont of zo? Een ander punt: is het voor de gemiddelde vleesveehouder rendabel om zijn dieren zo te voederen, zeker met de prijzen van de laatste jaren? Daar heb ik mijn twijfels bij. En met hooi uit natuurgebied moet je oppassen, de kans dat er jacobskruiskruid in steekt, is vele malen groter dan in gewoon gewonnen hooi. En alhoewel de dieren deze giftige plant in verse vorm niet eten, zullen ze dat wel doen als hij gedroogd is

@Kiebooms: Ja, dat kan, als die paarden met behoorlijke hoeveelheden vismeel zijn gevoerd, denk ik dat dit mogelijk is. Bij varkens is dat toch zeker zo.

soja- **Ronny** - 09 januari 08 16:56

Maïszetmeel is goed de eerste 100 dagen van de lactatie. Bij een lagere productie en de tweede helft van de lactatie moet opgelet worden voor vervetting. Verder kan maïs inderdaad ingezet worden als correctievoeder bij grasklaverrijke rantsoenen. Merk hierbij wel op dat iedere grassnede een andere energie- en eiwitinhoud heeft en dat je hier als boer dankbaar kan op inspelen: de combinatie van een vroege met een late snede maakt het rantsoen vaak al heel wat evenwichtiger. Dan is er nog de bemesting. Met klaver tussen het gras is het mogelijk geen extra

stikstof onder de vorm van kunstmest toe te voegen: de 170 eenheden uit dierlijke mest volstaan. Daardoor daalt het ruw eiwitgehalte en krijg je al een evenwichtiger voer.

Met minder maïs in het rantsoen kan dus bespaard worden op eiwitrijkere producten zoals soja. Het mestdecreet zit inderdaad fout in mekaar. Het is dan ook enkel in België zo. In Nederland zit het net andersom. Het punt is dat we de natuurlijke kringloop moeten herstellen, waarbij we niet moeten zoeken op detailniveau, maar tussen de verschillende details.

melk kost geld- **Erwin Hyndrixx** - 17:11

Zonder soja zou melk nog veel meer kosten, want er zou minder melk zijn per koe. Het is mooi te zeggen dat er minder maïs mag gebruikt worden zodat er minder eiwitcorrectie nodig is, de keerzijde is dan echter minder melkproductie. En er is nu al, mede door het Europese landbouwbeleid, te weinig melk. Bio-melk is nog duurder. Eigenlijk vind ik al die bio-gebruikers egoïsten: bio-productie is bijlange niet zo efficiënt (productief) als de gangbare. Het kost meer en er wordt minder en ook minder efficiënt van geproduceerd. Met een stijgende wereldbevolking vind ik dit een enorme verantwoordelijkheid. Jan met de pet of de consument wil in de eerste plaats GOEDKOOP en GEZOND voedsel. Bio-producten voldoen zeker niet aan het eerste argument en dikwijls ook niet aan het tweede. Met de stijgende voedselprijzen in het achterhoofd is productie dan het belangrijkste punt.

soja - **Ronny** - 09 januari 08 19:38

Klopt : ' Jan met de pet of de consument wil in de eerste plaats GOEDKOOP en GEZOND voedsel.' Vandaar dat we gezocht hebben naar een systeem dat toch niet veel duurder werd, maar - rekening houdend met de energieproblematiek - toch duurzamer, zonder hierbij in opbrengst in te boeten. Na wat jaren van puzzelen, moet ik zeggen dat we de kostprijs van de melk zelfs hebben kunnen laten dalen. Goed meegenomen in deze dure tijden. Het kan dus! De melkproductie is trouwens gestegen in vergelijking met onze maïs jaren.

Wat betreft gezond: hoe meer grasklaver, hoe meer omega-3's en CLA's. De manier om weer echte boter op tafel te krijgen ...

soja - **Jef** - 10 januari 08 10:28

Ik kan me niet voorstellen dat wij zonder maïs zouden moeten voeren, dan denk ik dat ons eiwitgehalte een nogal stevige duik maakt. Wij hebben ook weinig last van vervetten. En grasklaver, da's goed, maar kan het ook met beweiding? En bij te klaverrijk moet je oppassen voor pensverzuring, niet?

2 kuilen mengen, in principe gaat dat, maar dan ligt onze voersnelheid te laag, zeker in de zomer, en de kuilen lager maken is ook niet alles (ze zijn al vrij laag). Bij ons hebben alle kuilen een positieve OEB, en die moet je toch corrigeren met een negatieve.

gras-klaver - **Erwin Hyndrixx**

Het klopt dat klaver gras sneller doet groeien door zijn stikstofaanvoer. De omstandigheden om in te kuilen zijn in onze omstandigheden (het weer) echter zo onzeker dat er zelden homogene kuilen zijn. Het klopt ook dat er – en dit is veel belangrijker – bij NIET-hoogproductieve koeien een verhoging van de melkproductie kan zijn. Dat is terug te voeren op het feit dat klaver in het grasvoeder een verhoging van het energieniveau te weegbrengt door een betere verteerbaarheid van het voeder. Maar de energieverhoging door maïs en andere energierijke voeders is veel hoger. Deze voeders moeten weliswaar gecorrigeerd worden door eiwit. Klaver heeft al iets meer eiwitcorrectie en er wordt ook geëxperimenteerd met andere eiwitruwvoeders (lupines, erwten,...) in onze contreien. Toch is het ook belangrijk te zeggen dat al deze eiwitten verschillend zijn, ook bij de vertering.

De oplossing kan zijn via genetisch gemodificeerde soja (gemodificeerd op vroegheid) zodat soja ook bij ons geteeld zou kunnen worden. Daarvoor is echter ook politieke moed nodig. Het blijft belangrijk om zoveel mogelijk maïs (energie) te verstrekken gecombineerd met een degelijke eiwitcorrector teneinde HOOGPRODUCTIEVE melkkoeien

zoveel mogelijk melk te kunnen laten produceren. Vanuit de milieuproblematiek is dat trouwens ook belangrijk omdat minder koeien voor dezelfde hoeveelheid melk ten eerste maakt dat het mogelijk is om de kostprijs per liter melk te doen dalen, anderzijds wordt er ook minder mest geproduceerd per liter melk, want minder koeien is minder mest. Klaver kan een hulpje zijn, maar is geen echte oplossing om hoge melkproducties te garanderen. Ikzelf ben voorstander van het gebruik van klaver, niet echter als vervanger van eiwitproducten als soja. Het helpt de verteerbaarheid en geeft meer smaak aan het gras voor de dieren, zorgt inderdaad voor iets meer omega-3 's en CLA's, maar geeft anderzijds meer risico's op pensverzuring door zijn snelle vertering en is structuurarm...

soja - **Ronny** - 10 januari 08 20:12

Met een eiwitgehalte van 37,5 kunnen we niet echt spreken van een duik. Het klopt wel dat je – voornamelijk in het voorjaar, wegens het hoge gehalte aan pectines – moet opletten voor pensverzuring bij beweiding. De oplossing is siëstabeweiding (wat ook in een maïsrijk rantsoen interessant is), het bijvoeren van structuur en een latere grassnede. Als controle dient de structuur en fysische inhoud van de mest en de herkauwactiviteit (60-65 keer per herkauwbolus). Om de snelheid in de kuil te houden maken wij een lasagnekuil (meerdere sneden boven mekaar). Dit lukt vrij aardig. Ter compensatie van de hogere OEB-waarden gebruiken we in het basisrantsoen perspulp. Het ureumgehalte in de melk nemen we als controle. Het schommelt tussen de 180 en 220.

Wat betreft de hoogproductieve koeien van Erwin: zoals eerder gezegd, de vers gekalfde koeien moeten ondersteund worden met voldoende energie die rechtstreeks (niet via de pens) de koe ten goede komt. Wij nemen een mengeling die voor +/- 50% uit maïsmeel bestaat, aangevuld met wat tarwe en lijnzaad. De maximumgift wordt afgetopt op 5 kg. Producties van 50 l kunnen nog altijd, net zoals lactatieproducties van 12.000 l. Het klopt dat iedere eiwitsoort een andere aminozuursamenstelling heeft. Soja-eiwit ligt dicht tegen dat van melkeiwit, maar het aller dichtst ligt het microbieel eiwit. Dat is

wat wij trachten te bekomen: in de pens van de koe, met behulp van heel veel bacteriën als het ware een sojaschrootplantage op gang krijgen.

En als we het over de milieuproblematiek willen hebben, is het voornamelijk belangrijk dat er minder stikstof in de mest terecht komt. Met een ruw eiwitgehalte van 18-20% is dat moeilijk, met een ruw eiwitgehalte van 15-16 % niet.

soja - **Patrick**

Er wordt inderdaad met erwten en lupinen geëxperimenteerd. 't Is te zeggen: de voeders met erwten, koolzaad en lupinen staan in veel gevallen al op punt. Ook voor varkens, in tegenstelling tot wat sommigen beweren. Verder wordt er geëxperimenteerd met hoogproductieve teelten als kemp. Vele boeren willen van de soja af. Sommigen slagen daar ook aardig in.

Korte keten Boerenmarkten

Korte voedselketen heeft twee betekenissen: zo dichtbij mogelijk en zo weinig mogelijk tussen personen, dus door hoeveeverkoop, voedselteams, boerenwinkels, boerenkramen, enzovoort. Voor deze Wervelkrant stuurden we een vliegende – in casu sporende – reporter uit naar een boerenmarkt. Hij kwam terecht op een pleintje in Gent.

De toekomst

Er zijn in Gent zes boerenmarkten, sommige uit de pioniersperiode van de jaren tachtig, andere pas enkele jaren oud. Het stadsbestuur promoot, organiseert, reglementeert, controleert en int het standgeld (zo'n 60 euro per meter voor een jaar).

We kwamen uit op een pleintje dichtbij de Dampoort in Sint-Amandsberg. Marktdag is daar de zaterdag van 8 tot 12 uur. Die zaterdag staan er vijf kramen: twee rijdende kramen, die van de zuivel en die van de kippen, een bestelauto met een plank erop voor de eieren, twee gesloten vrachtwagens waaruit bakken voor aardappelen en fruit of groente worden geladen en op de straat uitgesteld. Soms zijn er nog twee kramen bij: een kraam

soja- **Jos**

Wie als leek de reacties leest zal al snel zeggen: 'Pas !' Terecht, het is heel technisch. Los daarvan kun je als leek onthouden dat boeren:

- met verschillende wel doordachte systemen werken
- zich heel goed bewust zijn van hun taak in de maatschappij: zorgen voor eten voor mensen.

Soja is de visualisering van een maatschappelijk systeem waar serieus de klad in zit. De boeren zijn de verliezers in dat systeem. De winnaars – ja, wie zijn de winnaars? Wel, dat zijt gij en ik. Wij hebben onze centen belegd, rechtstreeks of onrechtstreeks, bij grote naamloze bedrijven die met voedsel bezig zijn. Wij hebben hoge intresten gekregen en wij zijn dus tevreden. De meeste boeren kunnen of willen niet uit het zieke systeem. Kunnen heeft veelal met een zware leenlast te maken. Een leenlast die hen verplicht om nog jaren op dezelfde manier verder te doen. Willen is veelal een morele kwestie. Als ge 35 jaar boert en ge moet dan vaststellen dat het systeem toch

wel zware nadelen heeft, dan is dat hetzelfde als zeggen dat 35 jaar van uw leven voor niets is geweest. Het gemakkelijkste is dan om er uzelf van te overtuigen dat ge toch gelijk hebt, dat het gewoon niet anders kan. Mijn ouders hebben bij mijn opvoeding een aantal fouten gemaakt:

1. Ze hebben me een geweten gegeven.
2. Ze hebben me zelfstandig leren denken.
3. Ze hebben me geleerd dat de wereld groter is dan mijn dorp, mijn land.

Dat stomme geweten van mij zorgt ervoor dat ik niet kan slapen door de wetenschap dat mijn koeien het eten van andere mensen opeten.

Dat zelfstandig denken van mij zorgt ervoor dat ik, als ik grote firma's die met voeding bezig zijn overschouw, moet vaststellen dat deze firma's helemaal niet bezig zijn met het zorgen voor eten voor mensen, maar met winst, centen en aandelen. Datzelfde denken zegt mij dan dat ik als klein boerke er niet goed van af ga komen als ik met die mensenhandel.

En mijn kijk over de grenzen zorgt dat mijn geweten niet stopt aan de grenzen van ons rijke Westen.

Bovendien zorgt markt-gastvrouw Jacqueline De Brabander elke laatste zaterdag van de maand voor koffie. Nevin Eryilmaz voegt daar Turkse thee aan toe. En als het koud is, maken ze al eens soep.

De markt is inderdaad een onderdeel van een buurtwerking. Zo'n vijf jaar geleden had de stad het pleintje tussen de Spijkstraat en de Halvemaanstraat laten heraanleggen. Het was een geschikte ontmoetingsplaats. Maar dan moest er ook iets te doen zijn, vond het buurtcomité 'De Toekomst'. Het is een boerenmarkt geworden.

En de boer, hij ploegde voort

Het is niet evident voor boeren om deeltijds marktkramer te worden en te blijven. Ik leg mijn oor te luisteren bij de vijf die er vandaag 'staan'.

Eierboer Luc komt uit Temse. In het begin kwam zijn moeder, Alice, mee. Nu staat hij er alleen voor. En hij staat geen minuut stil. Voortdurend schuiven er drie tot vijf mensen aan, voor een half dozijn eieren – dan zijn het Belgen – , maar meestal enkele tientallen eieren voor nieuwe Belgen die veel thuis bakken.

Paul en Katrien komen uit Ieper met een rijdend kraam, niet het grootste model, maar wel professioneel, volgens alle regels van de voedselveiligheid. Ze zijn uit de varkenssteelt gestapt en zijn overgeschakeld op kippen. Om niet weer gevangen te zitten tussen veevoederleveranciers en opkopers, zijn ze zelfstandig gaan werken. Dat betekent zelf slachten, versnijden, prepareren, en in hun kraam roosteren. Dat alles heeft wel een zekere investering gevraagd. En ze zoeken nog een of een paar boerenmarkten meer dan de vier die ze nu doen. Dat is niet simpel. Sommige boerenmarkten hebben al iemand met kippen en die wil geen concurrentie. Op een andere boerenmarkt staan alleen boeren die geen verwerkte producten verkopen en

die vrezen dat, als er iemand met verwerkte producten bijkomt, de voedselveiligheid niet alleen daar zou controleren, maar dat ook zij controle zouden krijgen.

Alberic komt met aardappelen en pitfruit uit Sint-Gillis-Waas, bij gelegenheid ook al eens met aardbeien. Hij levert uit eigen opbrengst en uit die van zijn vader en zijn broer. Hij is dus afgevaardigde van een ruimere familie.

Patrick en Linda uit Tielt doen met hun grote twee boerenmarkten per week. Voor de rest leveren ze een keer per week aan de veiling. De markt is beter dan de veiling: niet alleen wegens de prijs, maar ook wegens het sociaal contact. 'Zo zit ik niet altijd tussen de prei en de kolen,' zegt Linda, 'maar kom ik ook eens tussen de mensen. En die tonen waardering voor ons werk.' 'Aan de andere kant', vult Patrick aan, 'moeten we toch ook nog de tijd hebben om op het veld te werken.'

Er is ten slotte ook een zuivelkraam, ook volgens de regels van de kunst ingericht. Gerard verkoopt er, met een van zijn vijf dochters, eigen melk, yoghurt en kaas van zijn bedrijf van zestig hectaren en zestig melkkoeien. Een zoon doet ook markten met een groter kraam. Zijn vrouw blijft thuis voor de hoeswinkel. 't Hof Ter Calvekete is in het toeristisch seizoen vooral actief aan de kust en kan daarom hier de tussenperiode overbruggen. Enkele weken geleden stopte iemand die geitenzuivel verkocht. Die vrouw vond de verwerking en de marktverkoop te zwaar om te combineren met de zorg van kleine kinderen en wil nu naar Frankrijk wil, op een 'gewoon' landbouwbedrijf.

Soep met balletjes

Of Gerard het hier tijdens zijn hoogseizoen aan de kust zal volhouden, valt nog af te wachten. Hij kan het alvast opperbst vinden met de collega's. Tegen twaalf lopen die collega's trouwens nog even bij elkaar langs om, net als hun klanten, hun volledige voorraad in te slaan: groente, fruit, melk of kaas, een kippenbilletje.

Nog tegen twaalf zie ik enkele buitenstaanders opduiken. Ze zijn met de fiets van buiten

de onmiddellijke buurt gekomen. Ze praten met Jacqueline, de plaatselijke marktmoeder, met enkele klanten en vooral met de boeren. En ze steken, waar nodig, een handje toe bij de opruiming. Zij zijn het die achter de schermen van deze en andere Gentse boerenmarkten werken. Ik hoor ze bezig over nieuwe boeren en nieuwe klanten aantrekken, over zin en onzin van overheidsinmenging en over alternatieve scenario's voor de reconversie van de suikerfabriek van Moerbeke-Waas. Waarom doen ze dat? Zomaar, zeggen ze. Vanuit een of andere andersglobalistische gezindheid, weet ik.

Iets na twaalf komt een huismoeder van Turkse origine nog hijgend aangelopen met een zak oud brood. Voor de paarden van Alberic.

Nog iets meer na twaalf komt, tegenover het groentekraam een jonge vrouw in haar deuropening staan. Ze woont hier blijkbaar pas, want ze vraagt of ze haar auto volgende week moet wegzetten. En of er geen soep te koop is of toch gesneden soepgroente. Het antwoord is neen. Groenteboer Patrick heeft die vraag nog gehoord. 'Maar dat zou een bijkomende investering betekenen voor versnijden en inpakken, En dan zou de voedselveiligheid ook om het hoekje komen kijken.' Tenzij Linda boerensoep zou maken en ermee zou rondtoeren. Er is nog toekomst voor de korte voedselketen.

Met dank aan Rik De Coninck voor de lokale contacten (PB)

Pleidooi voor meer schimmels

Jeroen Watté

Aardappel- of druiventelers zullen het misschien niet graag horen, maar schimmels spelen een cruciale rol in het bodemleven. Kwaadaardige schimmels bestrijden met fungiciden is dan ook vaak het kind met het badwater weggooien. Fungiciden zijn vaak ook erg toxisch voor de mens, omdat we biologisch sterker verwant zijn met schimmels dan met bacteriën. Bijna de helft van alle 'gewasbeschermingsmiddelen' voor de landbouwsector zijn fungiciden. Moeten we daarmee niet voorzichtiger omspringen?

Meer koolstof graag

Ook kunstmest en bodembewerking leiden volgens een recent onderzoek in Wageningen tot minder schimmels. Gematigde bemesting zorgde voor meer schimmels, waardoor minder stikstof uitspoelde omdat de nutriënten beter worden vastgehouden door het bodemleven. Dat bodemleven is een belangrijk aspect van de ondergrondse functionele agrobiodiversiteit, en wanneer boeren specifieke maatregelen treffen, kunnen zij besparingen realiseren op het gebruik van hulpstoffen als kunstmest en gewasbeschermingsmiddelen, zo blijkt uit het onderzoek. Bij schurft (ook een schimmel) op aardappel is aangetoond dat er meer ziekteresistentie is in een bodem met een hogere schimmel-bacterieverhouding en een hogere C/N-verhouding. Met andere woorden: een zieke bodem heeft behoefte aan koolstof, het voedsel voor schimmels.

Schimmels en synergie

Schimmels waren 1,3 miljard jaar geleden de eerste organismen die op het land kwamen, planten volgden pas 650 miljoen jaar later. Interessant is dat schimmels in staat zijn om rotsen af te breken met de zuren en enzymen die ze voortbrengen. Eén van die zuren is oxaalzuur, wat bestaat uit twee gebonden CO₂-moleculen, mooi meegenomen in de strijd tegen het broeikaseffect.

Volgens mycoloog Paul Stamets stuurden twee catastrofale gebeurtenissen sterk de biologische evolutie: 250 miljoen jaar geleden stortte een planetoïde in op de aarde, waardoor zoveel stof in de atmosfeer kwam dat het zonlicht de aarde niet kon bereiken. Planten en grote dieren stierven massaal: meer dan 90% van de toen aanwezige soorten in enkele jaren. Schimmels namen de aarde over omdat ze geen zonlicht nodig hebben. Na een aantal jaren was het stof neergevallen en kwamen de planten en diersoorten lang-

zaam maar zeker terug, tot 65 miljoen jaar geleden een tweede planetoïde op de aarde viel. Het verhaal herhaalde zich, en volgens Stamets is op die manier de basis gelegd voor het mechanisme van synergie tussen planten en dieren enerzijds en schimmels anderzijds. Planten en dieren die samenwerken met schimmels, konden overleven, omdat de schimmels hun nutriënten verschafften. Schimmels zijn daarom nu de basis van ons voedselweb. Ze breken planten, dieren en rotsen af en vormen zo de bodem.

Ondergronds communisme

Paddestoelen zijn als vruchtlichaam van de schimmel beter bekend, maar ze vormen slechts het tipje van de ijsberg: ondergronds liggen er overal ter wereld (zelfs in de woestijn) enorm grote elkaar overlappende matten van witte myceliumdraden die kilometers lang kunnen zijn. Dat mycelium houdt de materie rond zich vast, is een enorm waterreservoir (tot 30000 maal het eigen gewicht) en geeft dat water langzaam vrij. Myceliumnetwerken transporteren dus nutriënten (en allerlei andere chemische signalen) over grote afstanden, en dat allemaal in buisjes die slechts één cellaag dik zijn. Vaak wordt aangenomen dat competitie het belangrijkste principe is tussen planten, maar het plaatje is complexer. Schimmels zorgen voor een herverdeling van

nutriënten. Ze stellen niet alleen fosfor en stikstof, maar ook koolstof van bepaalde bomen ter beschikking van andere (door schaduw bijvoorbeeld) benadeelde bomen.

Schimmels als immuunsysteem

Schimmels zijn niet alleen in staat om petroleumvervuiling op te kuisen zonder sporen na te laten. Ze hebben volgens Stamets ook een groot potentieel om pesticidengebruik te bannen. Sommige schimmelsoorten zijn heel gericht inzetbaar tegen bepaalde insectensoorten, waarbij niets schadelijks achterblijft, integendeel: mycopesticiden verhogen het schimmelgehalte en beïnvloeden de bodemvruchtbaarheid gunstig. Insecten worden zelfs aangetrokken! Alle planten bevatten schimmels in en op hun bladeren, en onderzoekers stellen dat ze deel uitmaken van het afweersysteem van planten (en dieren). Niet toevallig wordt penicilline door schimmels aangemaakt. Sommige schimmels die in plantenweefsel zelf voorkomen (bijvoorbeeld bij rietzwenkgras) vormen zelfs sporen tot in het zaad, zodat de toekomstige generatie van deze planten ook al meteen gekoloniseerd kan worden.

Eiwitefficiëntie

Paddestoelen vormen een aantrekkelijke lokale eiwitbron die efficiënt gebruik maakt van land. Ter vergelijking: 1 hectare gebruikt als weiland voor koeien levert 80 kg eiwit op, dezelfde oppervlakte aan visvijver 660 kg, en de eiwitproductie per hectare van een paddestoelenkwekerij is 80000 kg.

Verhullend taalgebruik

Worden we vandaag niet misleid door het woord 'gewasbescherming', terwijl het eigenlijk gaat over pesticiden? Want die zorgen ervoor dat het immuunsysteem van planten ten dele wordt gedood. Is dat bescherming? Het zal u niet verbazen dat u dit hier kan lezen en nergens anders. De Wervelkrant puilt dan ook niet uit van paginagrote advertenties van Bayer, BASF, of anderen, die de 'onafhankelijke' weekbladen financieren.

Wij ontvangen graag reacties van lezers. Wel behoudt de redactie zich het recht voor te knippen – maar doordacht. Als mogelijk plegen we vooraf zelfs overleg.

De fanfare van honger en dorst

Jos De Clercq

Ik ben gevierd. Twintig jaar dienst. Twintig jaar in het onderwijs. De laatste keer dat ik stil stond bij mijn dienstjaren waren het er nog maar twaalf. Die acht laatste jaren zijn dus wel heel snel voorbijgevlogen. Waarschijnlijk komt dat omdat ik nu halftijds werk in het onderwijs en dat combineer met een biolandbouwbedrijf. Misschien komt het ook wel omdat ik die laatste acht jaar – als een van de weinigen in Vlaanderen – biolandbouw geef en me daar nogal goed bij voel. Of is het dan toch waar dat met ouder worden de tijd steeds sneller gaat? Een mens staat er niet bij stil, maar wettelijk gezien ben ik nu net op de helft van mijn 'werkende carrière'. Enerzijds zou ik ervaring moeten hebben en anderzijds wil dat zeggen dat ik nog genoeg energie zou moeten hebben om er stevig tegen aan te gaan. En ja, er is wel iets van aan. Soms zelfs vervelend, die ervaring. Soja, eerlijke handel, plattelandsbeleid, jaja, ik heb het allemaal al gezien. De Wervelkrant lees ik bijgevolg nog diagonaal. Maar dat verslag van het duurzaam landbouwjongerenkamp, dat boeide mij! Ik las met meer aandacht voor de details – en toen viel mijn frank

(euro): de kampjongeren en de jongeren bij de voorstelling van het boek Dageraad over de akkers, dat waren dezelfde!

Onwillekeurig moest ik terugdenken aan die kleine optocht door Brussel en even spontaan herinnerde ik mij dat liedje *De fanfare van honger en dorst*, gezongen door Jan De Wilde en geschreven door Lieven Tavernier. Ik ben de tekst gaan opzoeken op internet. Ge moet dat ook maar eens doen.

(...)

Wie van ons had ooit durven denken

dat iedereen van ons voorgoed weg zou gaan,

we hebben toen zelf de fanfare ontbonden,

we hebben als iedereen de prijs zwaar betaald.

De prijs van de vrijheid: in ruil voor wat centen,

een baan bij de bank, een auto, een kind,

maar ergens in de stad zingt een nieuwe fanfare,

een nieuwe fanfare van honger en dorst,

een nieuwe fanfare van honger en dorst.

Hoe waren wij zelf, toen? In gedachten overloop ik mijn vriendenkring, mijn fanfare. Wat is er van hen geworden? Ja, het lot – zoals in de laatste strofe van het liedje – heeft ernstig toegeslagen. Dat jongerenkamp, die nieuwe fanfare, zullen ook zij eens stoppen met spelen?

Moet het dan steeds zo gaan? Als we echt dingen willen veranderen, moeten we er dan niet voor zorgen dat alle fanfares

beroepsmuzikanten kunnen worden? Zijn we dat niet verplicht aan deze jonge mensen? Als we deze jongeren 'muziek leren spelen', moeten we hen dan ook niet leren hun muziek iedere dag van hun leven te gebruiken? En misschien is zelfs dat niet genoeg. Misschien moeten de fanfares van tien en twintig jaar geleden hun muziekinstrument weer oppoetsen. Het moet niet virtuoos zijn, maar als ieder in zijn job, in zijn omgeving, zijn deuntje speelt, misschien dat we dan

het aanlokkelijke geluid van de rinkelende centen kunnen overstemmen.

*

Postscriptum... Het was te verwachten. Enkele weken nadat ik bovenstaande tekst schreef kreeg ik telefoon uit Gent. In september komt 'de fanfare' naar Limburg. In voetbaltermen: de voorzet is gegeven, ik kom alleen voor de goal.

al spreekt men nu al van een vermindering van 13%. Maar ondertussen zijn de geesten warm gemaakt voor de zoveelste sluiting van een suikerfabriek, deze keer in Moerbeke. Na een succesvolle bietencampagne viel het verdict.

Iedereen lijkt tevreden. De Europese landbouwcommissaris die de doelstellingen zal halen. En uiteraard de familie Lippens die 54 miljoen krijgt om een rendabele fabriek te sluiten (vorig jaar nog 11,7 miljoen winst). Vervolgens het gemeentebestuur van Moerbeke dat een bouwzone van 12 ha krijgt; het Ruimtelijk Structuurplan was al op voorhand zodanig gewijzigd dat de terreinen na een eventuele sluiting woonzone zouden worden. Het gemeentebestuur wil wel een ambachtelijke

zone creëren, op gronden die nu nog in handen zijn van de familie Lippens. Dat wordt weer een winstgevende zaak voor die familie en betekent opnieuw verlies aan landbouwgrond.

De onrust bij de bijna 100 arbeiders en bedienden werd afgekocht met aanzienlijke ontslagvergoedingen. En ook de boeren lijken content want ze krijgen een compensatie van 41 euro per ton, wat overeenkomt met de waarde van 6 à 7 jaar productie. Daar zijn wel enkele kanttekeningen bij te maken: het zal moeilijk zijn om nog aan pulp te geraken, en hij zal in alle geval duurder worden want het is duidelijk dat de suikerfabrieken willen overstappen naar het drogen van pulp. Ook voor de teeltwisseling zal dat problemen opleveren. En nu wordt het zoeken naar een goede alternatieve teelt. Bovendien moeten de boeren die verder blijven telen, nu hun bieten naar het verre Fontenoy bij Doornik voeren, de enige fabriek van de Iscagroep die nog overblijft. De sluiting van Moerbeke is eigenlijk een delocalisatie: de machines van Moerbeke worden overgeplaatst naar Fontenoy.

Wie zeker verliest zijn de onafhankelijke loonwerkers: zij moesten in september nog een verlaging van hun loon aanvaarden en krijgen nu helemaal niets.

Wervelreis 2008: spraakmakende ontwikkelingen in de Duitse akkerbouw

Van 10 tot 14 juli reist Wervel naar Zuid-Duitsland. We gaan er op zoek naar de pioniers in de akkerbouw. Pioniers die ons huidig landbouwdenken overhoop gooien, te beginnen met de teelten.

De zoektocht leidt ons langs Schwanau (tussen de Rijn en het Zwarte Woud), Dürneck en Pfaffenhofen bij Munchen tot in Straubing aan de Donau.

Op het biodynamische bedrijf van **boer Wenz (Schwanau)** kunnen we mengteelten van hutentut met wintertarwe of winterveldbonen zien. Ook direct inzaaien van spelt in klaver of maïs, ramen as in winterveldbonen. Waarom al die rommel? Door ploegloos te werken en met mengteelten en direct inzaaien, is er hier nog maar 4 uur arbeid en 50 liter diesel nodig per hectare!

Bij **Kramerbräu** gebeurt hetzelfde op grote schaal. Gerst en vlas worden in mengteelt gezaaid en na de oogst weer gescheiden. De productie is gedeeltelijk bio.

Josef Braun is ook een 'Ökobauer' die 'pfluglos' werkt en met 'Mischkulturen mit vielen Arten'. Hij staat bekend om het hoge aantal regenwormen in zijn akkers en... in 2008 gaat hij bomen in de akkers planten.

Als kers op de taart bezoeken we het 'Technologie- und Förderzentrum' in **Straubing**

De grote verliezer is echter de gewone burger: met zijn belastinggeld werden cadeaus gegeven aan een rijke familie die al 'concurrerende' bedrijven had opgericht in Australië, Thailand en Brazilië. Is het een toeval dat de aanval op de bescherming van de Europese suikerproductie juist vanuit die landen startte?

Ieder voor zich moet zich nu de vraag stellen of er mogelijkheid was om hierin tussen te komen, in het belang van de boer en gewone consument of burger. En hoe we kunnen inspelen op de nieuwe situatie? Het Comité voor een Andere Politiek zoekt naar wegen om die sluitingspremie voor te behouden voor een reconversie. Een reconversie die ten goede komt aan de boeren en burgers en niet aan een rijke familie. Wervel doet nu pogingen om de kempteelt in te schrijven in die reconversieplannen.

Alle geïnteresseerden die aan die alternatieven willen meewerken kunnen contact opnemen met mij: rikdeconinck@hotmail.com

aan de Donau. Dit jaar wordt er geëxperimenteerd met een wel heel bijzondere mengteelt: maïs-amarant-zonnebloem in navrucht. Dat wil zeggen dat we de mengeling pas zullen zien opkomen, maar de reis van 2006 leerde ons dat dit ook interessant kan zijn.

Benieuwd om dat allemaal mee te maken? Kom dan mee op reis, want als de bus vol is, geraken we nog een beetje verder:

Tschüss!

Praktisch

Tijdstip: 10-14 juli 2008.

Programma en prijs worden nog bepaald.

Interesse? stuur een mailtje aan patrick@wervel.be en je ontvangt meer info van zodra we die hebben.

Pieter en Jessie van 't Waterbos in Herent

Pieter Stessel en Jessie Bosmans, Veltem-Beisem, Herent

Pieter en Jessie zijn als twintigers de jongste boer en boerin van Herent. Ze komen allebei uit een boerenmilieu, maar toch was hun bedje niet gespreid. De ouders van Jessie zijn nog in volle activiteit op een witloofbedrijf. De ouders van Pieter waren maar deeltijds boer.

Toch kozen zowel Jessie als Pieter in het hoger onderwijs voor landbouw. Jessie ging eerst werken bij het Landbouwkrediet in Tienen. Daar hadden ze graag iemand die niet alleen over geld een woordje mee kon praten, maar ook over landbouw. Toen haar takenpakket meer naar louter geldverhandelingen evolueerde, was ze gelukkig voor het zuivere boerinnenleven te kunnen kiezen. Dat was dan aan de zijde van Pieter, die intussen een bedrijf aan het opbouwen was waarop vrouw-kracht meer dan welkom was.

'En zo waren we vertrokken'

Pieter was niet van nul vertrokken. Hij trad in de voetsporen van zijn grootouders en zijn ouders. Maar dat spoor is intussen wel grondig verdiept en verbreed: van een kruiwagen over een paardenkar tot een tractor. De grootouders waren groenteboeren aan de rand van Leuven. Toen ze ziek werden en stierven, kwam zoon Julien eerst helpen en daarna voortboeren. Maar geen groente meer. Dat was te arbeidsintensief voor hem, want hij werkte in het proefdierencentrum van de universiteit en zijn vrouw, Ria, was lerares. Er kwamen dus meer extensieve teelten, onder meer aardappelen, waarvoor ze een ronde hadden in Leuven. Het was in de jaren tachtig dat ze al eens een koetje voor zichzelf en voor kennissen kweekten. En zo waren ze vertrokken. 'Onze Pieter was niet uit de stal weg te slaan en hij zou later boer worden', vertelt zijn moeder, 'vertederend was dat, maar niet realistisch.'

Toch ging Pieter na zijn middelbare school landbouw studeren. Hij wist wel dat hij geen

echte landbouwer zou kunnen worden op de zogenaamde boerderij van zijn ouders. Op de lange smalle strook aan de Brussel-sesteenweg, kon je niet eens met landbouwmachines binnenrijden. Bovendien lag de boerderij zonevremd tussen de garages en was er in de buurt weinig grond beschikbaar.

Maar als de nood het hoogst is, is de redding nabij. Ongeveer op het ogenblik dat Pieter zijn hogere landbouwopleiding afrondde, kregen zijn ouders de kans hun huis te verkopen en een boerderij te kopen aan de andere, meer landelijke kant van de gemeente. Niet dat daar veel grond bij was. Maar via pacht en kosteloos gebruik slaagden zij, en later Pieter en Jessie, erin om zo'n 120 ha in gebruik te krijgen. In twee indrukwekkende loopstallen is er nu plaats voor om en bij de 160 runderen, witblauw. Er staat sinds kort ook een paard: een verjaardagscadeau voor vader Julien. Hij heeft het wel verdiend, want hier in 't Waterbos wordt het spoor doorgetrokken van wat hij in Diependaal aan de rand van Leuven had uitgebouwd: directe verkoop van aardappelen en vlees.

Op 200 meter: nieuwe aardappelen te koop !

De tijd is voorbij dat je als boer een paar honderd kilo aan huis kunt leveren. Hier staat een geklimatiseerde opslagplaats en een verpakkingsmachine. Op elk uur van de dag signaleren twee keffertjes blaffend dat er klanten zijn: burens met een kruiwagen of fiets of auto. Voorts zijn er ook groentewinkels die hun netzakjes van 25, 10 en 5 kg aan huis geleverd krijgen. Enkele statistische vaststellingen. Eén. De verkoop in winkels daalt. Twee. De hoeveverkoop stijgt. Dat laatste geldt ook voor het vlees dat hier om de veertien dagen in de hoeveslagerie te verkrijgen is. Klanten bestellen op voorhand een achtste of een zestiende van een rund. Dat wordt hier panklaar gemaakt in de vorm van biefstuk, entrecote, stoofvlees, ... Er is een

vast klantenbestand. Klanten komen nogal eens terug 'omdat het vlees dat we elders hebben gekocht niet mals en niet smakelijk was – en toch duurder'.

Als we na het 'bedrijfsbezoek' aan de keukentafel zitten, peilen we naar de mening van deze jonge boer en boerin over enkele van de stokpaardjes van Wervel

Familiale landbouw

'Pro. Niet alleen zijn wij met ons tweeën. We hebben de hulp van onze pa, vooral voor het werk op het veld en in de stal, en van ons ma, vooral voor de contacten met de klanten van de hoeveslagerie. Op de dagen dat de hoeveslagerie open is, zijn we allemaal in de weer. In tijden van nood kunnen we ook rekenen op mijn zus en haar vriend. Laten we hopen dat het zo nog even mag duren.'

Korte voedselketen

'Pro. Dat doen we. En dat loopt als een trein. Zonder reclame te maken. Natuurlijk is nog niet alles in hoeveverkoop. Toch is om de veertien dagen slagertje spelen, al genoeg. Dat is een afzet van ongeveer 25 runderen. De rest, bijvoorbeeld te oude koeien, gaat naar het gewone circuit. En voor het gezinsleven (zie het vorige punt) is dat ook wel voldoende. En elke dag thuisverkoop van aardappelen in netzakjes is uiteindelijk ook arbeidsintensief.'

Korte kringloop

'Pro. De stalmest gaat naar het veld (uiteraard binnen de wettelijke termijnen en hoeveelheden). Op dat veld zetten we zo veel mogelijk voedergewassen: maïs, gras, tarwe, en ook suikerbieten kunnen we

daarbij tellen. Die vinden als ingekuilde maïs, ingewikkeld gras, hooi, geplette maïs, pulp, hun weg naar de magen van onze herkauwers. De vertering ervan levert, samen met stro, weer mest. En de kringloop is rond. We stellen hem hier wel wat te eenvoudig voor. We hebben bijvoorbeeld ons quotum voor suikerbieten van de hand gedaan, maar we nemen nu de pulp over van een buurman. Die komt uit de suikerfabriek van Tienen. Daarin zit niet alleen meer melasse dan in de Duitse of Franse pulp, maar hij komt ook van dichterbij. Minder transport dus. Aan de andere kant verwerken we wel drijfmest die van West-Vlaanderen komt. We gebruiken die in de weiden voor de eerste snee. Kalk moeten we weinig of niet toevoegen omdat die al verwerkt is in het slib dat we – ook weer van dichtbij – laten aanvoeren van voedingsbedrijven zoals een melkerij, brouwerij, gelatinefabriek.'

Biologisch

'Tegenvraag: wat is biologisch? Ja, we gebruiken nog kunstmest en ja, we gebruiken nog sproeistoffen. Maar dat is niet meer wat het tot een paar tientallen jaren geleden was: niet zo'n straf spul, bijlange niet zo veel en veel gericht. Nu laten we bijvoorbeeld onze maïs zaaien door een loonwerker omdat die machines heeft die de NPK netjes in de zaaivoer deponeren.'

Sojavrij vlees

'Ja, maar. We begrijpen dat wel. Uit het voorgaande blijkt al dat we het transport proberen te beperken. Maar hoeveel soja verbruiken we? Ten eerste voederen we alleen krachtvoer als we runderen slachtrijp willen maken; ten tweede zit er in onze formule bitter weinig soja, maar veeleer koolzaad en vooral lijnzaad. En dat komt uit België.'

Milieu

'Natuurlijk doen we ons best voor milieu en natuur. Ik (Pieter) ben lid van de gemeentelijke milieuraad. Ik hoor dat in zo'n milieuraad in andere gemeenten en vroeger ook in onze gemeente landbouwers en natuurverenigingen met getrokken messen tegenover elkaar staan of stonden. Ik ben daar niet of toch niet alleen om de belangen van de boeren te verdedigen, misschien wel om wat meer aandacht te vragen voor wat wij voor het milieu, de natuur en het landschap doen. Dat is in de nationale, provinciale en lokale plannen nog niet goed doorgedrongen. Ach ja, er staat al eens een verwijzing naar duurzame landbouw in, maar in de concrete acties is daar eigenlijk geen plaats voor. We hebben bijvoorbeeld in de vorige samenwerkingsovereenkomst [tussen Vlaamse overheid en gemeenten, nvdr] veel verbeelding aan de dag moeten leggen om een project in te passen voor korte voedselketen. We hebben dat project in de rubriek 'milieuvriendelijk productgebruik' binnengeloofd als minder vervuilend want minder transport vergend.

Verbreiding

'Met mate. We hebben onze handen vol. Toerisme, zorg en zo? Dat is hier niet voor de nabije toekomst. Op een paar zondagen per jaar komen hier wel massa's mensen samen, voor een dag van de landbouw of voor een pensenkermis van de plaatselijke landelijke gilde.

Ook ontvangen we bij gelegenheid graag schoolkinderen. Dat is voor ons een aangename afwisseling. Laatst was er een kleuterklasje. Ik at van het krachtvoer "müesli" met de boodschap: wat de koeien eten, eet de boer ook. De oogjes van die kindjes! Voor de mama's en papa's kan het vervelend zijn: "ons Mientje wil alleen nog vlees eten als het van bij Pieter en Jessie komt". (PB)

Inspringtheater-rond Dageraad over de akkers toert in Vlaanderen!

Ineke Dockx

17-20 april en 10-11 mei

Het inspringtheater uit Wageningen... De Wervelaars maakten in september kennis met dit initiatief bij de boekvoorstelling van 'Dageraad over de akkers. Soja anders'.

De theatergroep is een onderdeel van de boerengroep, die aan de Wageningse universiteit de link legt tussen theorie en praktijk. Het bestaat uit een groep enthousiaste studenten, die via interactief theater actuele thema's van het platteland en de agrarische sector ter discussie stelt. Doel is om gevoelige en tegenstrijdige thema's bespreekbaar te maken.

Het interactieve toneel dat op vraag van Wervel werd geschreven, werd zowel door de boerengroep als door Wervel gewaardeerd. Beide organisaties gingen er verder mee aan de slag.

De boerengroep organiseerde half februari 2008 in Wageningen een soja-symposium, omkaderd door het theater en met Luc als een van de sprekers. De combinatie van toneel en 'interviews' met verschillende sprekers, zorgde voor een boeiende dag met aandacht voor verschillende invalshoeken. Het symposium werd afgesloten met een goed geanimeerde discussie, begeleid door de spelers van het inspringtheater: de consument(e), politica, boer, en directeur van een grootwarenhuis.

Vlaams inspringtheater?

Het Wageningse inspringtheater bestaat al sinds '73. Een organisatie met een hoop expertise op het vlak van interactief theater, dat staat vast. Wervel wil van deze expertise gebruik maken om zelf de eerste stappen op de scène te wagen, want spelen kunnen we zelf ook...

Tijdens de tournee organiseren we samen met het inspringtheater een **brainstormweekend: van 19 tot 20 april**. Met een workshop, spel en denkmomenten willen we samen nadenken over het opstarten van een Vlaams inspringtheater. Alle geïnteresseerden welkom!

Meer informatie? Mail naar ineke@wervel.be !

Ineke van het Instaptheater op een plein in Brussel

In april zet Wervel het concept verder: Wervel en het inspringtheater gaan op tournee door Vlaanderen! We beginnen op **17 april in Leuven**, en willen daarmee de internationale Boerenstrijddag onder de aandacht brengen. Vrijdag **18 april** spelen we in **Boechout**, om dan voor het weekend West-Vlaanderen in te trekken en zondag **20 april** te eindigen op de **Zonnekouter in Machelen-aan-de-Leie**. **9 en 10 mei** wordt de tournee verder gezet in Vissenaken en Scherpenheuvel. Gedetailleerde informatie volgt. Hou de website in de gaten!

Het instaptheater aan het werk tijdens de boekvoorstelling van Luc

FAIR TRADE-gemeenten

European Fairtrade Towns Conference, 25 en 26 januari 2008

Naar het voorbeeld van Garstang, Lancashire, Engeland, in 2000-01, zijn er heel wat Europese gemeenten die fair trade in hun blazoen opnemen. Ook in Vlaanderen, waar zo'n veertig gemeenten de titel 'fair-tradegemeente' hebben verkregen.

Om die titel te verkrijgen, dienen de gemeentediensten Fair Tradeproducten af te nemen, bijvoorbeeld voor de dagelijkse koffie of voor wijn bij recepties, moeten een aantal horecazaken en winkels dergelijke producten in hun aanbod opnemen, enzovoort. Internationaal zijn vijf criteria afgesproken. Ierland heeft er een criterium aan toegevoegd: onderwijsprogramma's. In Vlaanderen is er ook een zesde criterium toegevoegd: iets doen voor 'duurzame consumptie en productie' heette dat eerst, nu heet het 'voor duurzame landbouw in eigen gemeente'.

Er was een gerucht dat dit zesde criterium zou worden afgevoerd. Gelukkig was onze vrees ongegrond. An Bosmans en Hannelore Coene van Vredeseilanden verdedigden het met vuur: 'Als wij bij onze partners in het Zuiden duurzame landbouw aanprijzen, vragen ze ons stevast hoe we dat in eigen land waarmaken.'

Vanuit Wervel kunnen we dat alleen maar beamen. En hier ligt allicht een kans om ons "Denk globaal – eet lokaal"-thema te laten aansluiten bij de fair trade-gemeenten.

Zie ook : www.fairtradegemeenten.be

Rurality near the city

Paul Beghin

Leuven, 7-8 februari 2008

Netwerk Platteland bestaat sinds de vroege jaren tachtig en groepeerd onafhankelijke personen met specifieke deskundigheid. Sedert 2000 is Prof. Hubert Gulinck van KULeuven voorzitter. Lang voor de tweede pijler van het Europese landbouwbeleid vroeg dat netwerk aandacht voor de mogelijkheden en behoeften van plattelandsonwikkeling in Vlaanderen.

Met het colloquium van 7 en 8 februari wilde het Netwerk vooral sprekers uit het buitenland bevragen naar hun ervaringen met projecten over "platteland nabij de stad". Met de aanwezige vertegenwoordigers uit Nederland, Spanje, Denemarken, Frankrijk, Oostenrijk en de OESO viel hier heel wat op te steken over de landelijke ontwikkeling. En dan niet zozeer in de afgelegen boerenbuiten, maar dicht bij de stad. Eigenlijk zitten we in Vlaanderen al verder: Vlaanderen is

eigenlijk een grote stad. Is daarin nog plaats voor landbouw? Ja, was het antwoord, maar dan mits die multifunctioneel is.

Maar wat bedoelen we daarmee? Dat landbouw één van de vele functies is naast woning, industrie, natuur, recreatie, enzovoort? Dat de landbouwers maar kunnen overleven als ze verschillende functies op hun bedrijf waarmaken zoals zorg, landschapbeheer, toerisme? Dat er plaats is voor vele soorten boerderijen, namelijk zij die een of andere van die 'verbrede' functies opnemen en zij die gewoon boeren en dan niet noodzakelijk allemaal in een gemengd bedrijf maar met bijvoorbeeld akkerbouw en veeteelt apart, met onderlinge uitwisseling van voeder en mest?

De vraag blijft open of boeren en boerinnen duizendpoten moeten worden of in eerste instantie hun beroep uitoefenen. Als ze van hun boerderij een hotel willen maken, dat hun zoon of dochter dat dan doet, was te horen. Maar die zal niet meer boeren, wist Peter Van Bossuyt vanuit zijn Vlaamse ervaring. Daarom hebben we dat gewoon verboden in het landbouwreservaat rond Barcelona, bracht een Catalaanse deelnemster in: dat zijn onze beste landbouwgronden, voerde ze aan als ondersteuning van die maatregel. Dergelijke maatregelen zijn nochtans niet altijd gemakkelijk af te dwingen, zoals uit de verwatering van het vingerplan van Kopenhagen (uitbreiding van de stad volgens corridors met tussenin landbouw) bleek en die verwatering heeft veel met het privé-bezit van de grond te maken.

Een voordeel van de verstrengeling van plattelanders en stadsmensen is alvast dat ze elkaar beter leren kennen en waarderen, onder meer via de korte voedselketen, die Wervel dierbaar is. Daarvan kregen we mooie voorbeelden voorgesteld, onder meer uit Île-de-France, in de buurt van Parijs. Een vereniging uit Amsterdam, die "Boerenstadswens" heet, brengt zowel stadsmensen naar de boeren (zoals onze Boerentoeën) als boeren naar de stad, waar ze samen met hun 'consumenten' eten... Een ideeetje voor onze basisgroepen !

Lees verder op : www.netwerkplatteland.be & Wervel-katern over plattelandbeleid (dec. '07)

Dorstig voedsel

Frans Vervaeke

Per dag nemen we ongeveer 5 liter drinkwater op om ons lichaam vitaal te houden. Maar ... Voor de productie van alles wat jij en ik dagelijks eten en drinken is meer dan 5000 liter water nodig. Zoveel is er niet beschikbaar voor elke wereldburger. Vandaag reeds kampen heel wat mensen met watertekort. Water stroomt van hoog naar laag, maar vooral ook van arm naar rijk. Straks – ook nu al – met meer mensen, met een hogere levensstandaard, ... ijlen we van gebruik van oppervlaktewater naar (fossiel) grondwater en meer en meer naar 'virtueel water' (via voedselimport).

De klimaatveranderingen (en hun gevolgen, ook voor de landbouw) en het voeden van meer monden op onze planeet worden frequent op de voorgrond geplaatst als uitdagingen voor vandaag en morgen. De bundel *Water & landbouw in een internationaal perspectief* vraagt terecht om minstens even dringend aandacht te hebben voor water. De realiteit dat we ons voeden op de limieten van de waterbeschikbaarheid maakt helder dat we deze levensvloeistof veel meer duurzaam en solidair moeten gebruiken.

Gemiddeld twee derde van het wereldwatergebruik staat op rekening van de landbouw. Water is een natuurlijk goed, een gemeenschappelijk hulpmiddel: het kan, net als voedsel, niet worden gereduceerd tot winstobject.

Heel wat instanties leverden al stof tot nadenken en handelen omtrent ons omgaan met het blauwe goud. De vzw Protos brengt met deze bundel een vlot toegankelijk overzicht in vogelvlucht op water en landbouw. Het is een goede eerste kennismaking waarin irrigatie heel wat aandacht krijgt; ook de bondige behandeling van onder meer de watervoetdruk, watervluchtelingen, virtueel water, waterzekerheid (zoals voedselzekerheid), energiegewassen (water voor voedsel, water voor de brandstoftank) maken duidelijk dat 'water' geen vanzelfsprekend iets is.

Despiegelaere, Marc, Vanderstichele, Geert, Dossche Tomas (red.). 2007. *Water & landbouw in een internationaal perspectief*. Gent, Protos vzw, 80 blz. Zie ook www.protos.be

Een nieuw Wereldburger-informatiepakket van Stichting Werelddelen uit Tilburg (Ned.) (www.werelddelen.nl)

Katrien Van Oost

Vorig jaar gaf de vorige map van Werelddelen een aantal keren een originele aankleding aan de campagne Denk Globaal Eet Lokaal. Onze katern daarover werd aan hen overgemaakt. De samenwerking en de vruchtbare uitwisseling van werk van veel medewerkers is zichtbaar. In het nieuwe pakket wordt Wervel meermalen geciteerd.

Graag stellen we dit gloednieuw educatief project rond een eerlijke mondiale verdeling niet alleen voor. We willen het ook warm aanbevelen om er daadwerkelijk mee aan de slag te gaan. We denken aan scholen, organisaties, jeugd- en andere verenigingen die een infoavond ook willen koppelen aan een (h)eerlijke maaltijd.

In dit Wereldburgerpakket laten we zien dat EERLIJK DELEN een onmisbare bijdrage levert aan een menswaardig bestaan voor iedereen. Het pakket biedt feiten, cijfers en inspiratie met betrekking tot o.a. de wereldbevolking, wereldsteden, landbouw; de wereldwijde verdeling van vermogen, handel, inkomen en energie; de Mondiale Voetafdruk, het Handvest van de Aarde, de macht van consumenten, FairTradesteden en investeren in 'één wereld, één mensheid'.

Een katern over de Wereldmaaltijd met een tabel voor de berekening van de nieuwste cijfers van de Wereldmaaltijd, een poster en een placemat en handreikingen om zelf een Wereldmaaltijd te organiseren maken integraal onderdeel uit van dit nieuwe pakket.

Bestellen kan via Wervel tegen de prijs van 7,5 Euro.

“De grootste rijkdom van de mensheid ligt in haar diversiteit. Op voorwaarde dat ze het geheim van haar eenheid terugvindt.”

Edgar Martin, Frans filosoof, voormalig adviseur UNESCO)

'Veertien levensverhalen van boeren en tuinders. Die onzekerheid nekt je!'

Een boek van Hetty Doeze Jager –Heesbeen, uitgegeven door de Werkgroep Landbouw en Inkomen (WLI) en de Stichting Zorg Om Boer en Tuinder (ZOB).

Enkele spontane gedachten van **Els Verstraeten**, zelf boerin in Kuringen en lid van de basisgroep Limburg, bij het lezen van de levensverhalen:

'Contractteelt kan een vloek zijn of een zegen.' – 'Voorlichters moet je niet altijd blind volgen, je kan beter je eigen gezond boerenverstand gebruiken.'

'Collega's zijn nog steeds in ons geïnteresseerd, juist zij begrijpen goed waarom het bij ons fout liep. – Als boeren door omstandigheden moeten rekenen op een uitkering, vallen ze vaak in een diep gat. – We houden het bedrijf nog op peil voor een mogelijke opvolger. Elke boer wenst niets liever dan zijn bedrijf over te laten aan een van zijn kinderen.'

'Neveninkomsten op het bedrijf uitbouwen is niet vanzelfsprekend. Voortdurend wildvreemde mensen op het bedrijf zien rondlopen, daar is niet iedere boer mee opgezet.'

'Spijtig dat de ambtenarij zo weinig inzicht heeft in het leven zoals het is op de boerderij.'

Het boek is verkrijgbaar bij Wervel via info@wervel.be voor 10 euro (+ 2 voor port).

- biologische vleespakketten van eigen fokkerij voor puur natuur rundvlees
- natuurrhoning en honingkaarsen,
- allerhande honingproducten
- boerderij borduringen, droog-creaties en allerhande Bio-boerderij-producten
- eieren, groenten en fruit

Biologische Zorgboerderij De Boere Zakdoek

Nispenseweg 87
4709 RR Nispen
(N-Brabant, Nederland)
Tel: 0031- 165-365137
Fax: 0031-165-364127

openingsuren: van maandag t/m zaterdag van 13.00 tot 16.30 uur

Agenda

Maart

- 17 maart Basisgroep Oost- en West-Vlaanderen vergadert in Gent
- 19 maart Debatavond in Limburg over het verlies aan landbouwgronden in zaal Schimpen
- 29 maart Kempmodeshow [Eco hemp fashion show] in Leuven (kaarten-vvk: 5)

April

- 2 april Basisgroep Limburg vergadert
- 16 april BG Antwerpen organiseert Boerentoeeren voor een school in Ekeren
- 17 april Boerenstrijddag In de loop van deze week op diverse locaties Instaptheater 'Dageraad over de akkers. Soja anders.' (definitieve data en uren op wervel.be)

- 17 april Startevenement van de theatertournee in Leuven aan het station
- 18 april Instaptheater in Boechout
- 19 april Instaptheater op het Reigershof in Klemskerke
- 20 april Dag van de Aarde en fietstocht i.s.m. verschillende Deinze verenigingen. Instaptheater op de Zonnekouter in de Vossenholstraat in Machelen a/d Leie.
- 20 april BG Antwerpen op het EcoFEESTival.

Mei

- 10 mei Instaptheater in Vissenaken bij Dirk en An Rummens-Vandepoel (hoeve In De Zon, Aarschotsesteenweg 737)
- 11 mei Instaptheater in Scherpenheuvel-Zichem
- 21 mei Instaptheater & Opendeur bij Frans Beckers (Zaubroekstraat 11, Zutendaal)
- 19 mei Basisgroep Oost- en West-Vlaanderen vergadert
- 31 mei Leuvens Wereldfeest
- 31 mei Stuurgroep 'Denk globaal, eet lokaal' vergadert

Juni

- 04 juni Basisgroep Limburg vergadert
- 06 juni Vrijwilligersverwendag: daguitstap voor alle vrijwilligers, partners en gezin

Juli

- 10-15 juli Wervelreis (naar Duitsland: thema: mengteelten – meer info later)

Voor meer info of vergaderingen surf www.wervel.be of contacteer de verantwoordelijken van de werkgroepen op pag. 2